

**TREBALL FINAL DE GRAU EN
MESTRA D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA**

**CRA: COMUNITAT RURAL
D'APRENENTATGE**

**L'APROFITAMENT DE L'ENTORN RURAL I LA
COMUNITAT PER L'ESTUDI DEL POBLE**

Alumna: Dúnia Guimerà Garcia

Tutor TFG: Enric Ramiro Roca

Àrea de Coneixement: Ciències Socials

Curs acadèmic: 2015 / 2016

AGRAÏMENTS

Aquest treball final de grau ha estat supervisat per Enric Ramiro Roca a qui he d'agrair la llibertat d'elecció i elaboració del treball i la sempre disposició a l'hora de qualsevol necessitat.

També he d'agrair a la meua família, amigues i parella per estar sempre recolzant-me en els moments d'estrès i frustració.

Com no, també he de mencionar als CRA Trescaire, Penyagolosa i Sot de Ferrer – Azuébar – Chóvar que van retroaccionar les meues qüestions i que són essencials per a l'elaboració d'aquest treball. Menció especial ha de rebre el CRA Araboga ja que van dedicar part de la seua jornada escolar per atendre'm i compartir amb mi moltes de les seues experiències.

Finalment, el col·legi Eduardo Martínez Ródenas de Benicarló i en concret la meua supervisora en pràctiques, Begonya Flos, que tant m'ha ensenyat respecte a Comunitats d'Aprenentatge i que, a més, gràcies a la seua experiència en un CRA m'ha donat sempre el seu suport i va fer possible la quedada amb el CRA Araboga i la visita a les unitats de La Jana i Cervera.

ÍNDEX

1. RESUM.....	2
2. JUSTIFICACIÓ DE LA TEMÀTICA ESCOLLIDA	3
3. INTRODUCCIÓ TEÒRICA: ESTAT DE LA QÜESTIÓ	4
Les zones rurals.....	4
Col·legis rurals agrupats.....	5
Comunitats d'aprenentatge	8
Actuacions educatives d'èxit.....	9
4. METODOLOGIA	11
5. RESULTATS.....	11
Anàlisi de les respostes	12
Relació dels CRA amb el medi.....	12
Relació dels CRA amb les famílies.....	13
Interacció medi-comunitat	15
Proposta de grups interactius	16
Sessió de Grups Interactius	17
Posada en comú	19
6. CONCLUSIONS.....	20
7. BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA	22
8. ANNEXES	23

1. RESUM

El TFG que s'exposa a continuació té com a objectiu general "estudiar la capacitat de l'entorn rural i la comunitat educativa per l'ensenyament de les Ciències Socials en un col·legi rural agrupat". El treball estudiarà la societat rural a la província de Castelló, que compta amb una gran quantitat de Col·legis Rurals Agrupats. En conseqüència, s'analitza què són els Col·legi Rural Agrupats, la seua organització, els avantatges...

D'altra banda s'exposaran les Comunitats d'Aprenentatge, projecte amb el qual l'escola treballa conjuntament amb la comunitat educativa i permet un enriquiment "tots de tots" mitjançant les interaccions. Les Comunitats d'Aprenentatge es basen en les Actuacions Educatives d'Èxit. Existeixen diferents actuacions però aquest treball es centrarà en els Grups Interactius.

Després de l'exposició teòrica, es duran a terme unes qüestions als Col·legis Rurals Agrupats de la província i s'analitzaran les respostes per conèixer l'actualitat real dels col·legis. Tant el recull teòric com les entrevistes posaran interès en dos objectius secundaris; "valorar el potencial dels Col·legi Rural Agrupats per educar en les Ciències Socials" i "proposar el projecte Comunitats d'Aprenentatge dintre d'un Col·legi Rural Agrupat"

Aquest Treball de Fi de Grau conclou amb una proposta de grups interactius amb activitats concretes per a que els alumnes coneguen, estimen i valoren el seu propi poble, que després s'exposarà conjuntament amb les altres unitats del Col·legi Rural Agrupat. Aquesta proposta actuarà com a l'objectiu final i tancarà el treball.

Descriptors: Col·legi Rural Agrupat, Comunitats d'Aprenentatge, Ciències Socials, grups interactius i poble.

2. JUSTIFICACIÓ DE LA TEMÀTICA ESCOLLIDA

Aquest treball de fi de grau de l'àrea d'educació està enfocat als Col·legi Rural Agrupats, a partir d'ara anomenats CRA. Aquesta temàtica va ser escollida degut a una conversació no prevista que em va fer obrir els ulls. Jo, encara que havia sentit parlar d'ells, mai he assistit a un CRA. En un moment puntual vaig conversar amb una persona els fills de la qual hi assisteixen. Aquella persona em va comentar alguns aspectes del col·legi, com treballaven i com aprofitaven l'entorn dintre de l'aula.

Des d'aquell moment no vaig deixar de pegar-li voltes a aquests centres i a fixar-me detingudament en els avantatges que poden tenir si es treballa de la manera adequada. Era un tema que constantment em rondava pel cap, que m'inquietava, i vaig tenir clar que havia de ser el tema a tractar en el meu Treball final de grau.

Actualment es té un pensament no massa positiu respecte als CRA. L'aïllament és un punt en comú de molts treballs relacionats amb l'escola rural. Quílez i Vázquez (2012) després d'indagar una gran quantitat de bibliografia van arribar a aquesta conclusió i apunten que els temes que envolten l'aïllament, educativament parlant, poden ser la marginació social, uns nivells econòmics baixos, l'aïllament cultural i grans carències educatives. Però, per què hem de veure els aspectes negatius d'aquests tipus d'escoles? Per què tenim idees preconcebudes sense analitzar realment el que es pot treballar dintre de les aules?

Un aspecte molt important i molt més fàcil de tractar amb els CRA és el medi. Com comenta Ortega (1993, cit. per Manuel Quílez i Rosa Vázquez, 2012, p.4) és millor establir el terme "escola en el medi rural" en lloc d'"escola rural". L'aprenentatge és significatiu quan veuen que els pot servir per a utilitzar-lo en el seu dia a dia, quan veuen els resultats amb els seus propis ulls... Es per això que l'aprenentatge enfocat al seu entorn i a l'aire lliure veent i tractant la realitat pot ser molt beneficiós per a la seua formació.

Un altre punt important d'aquest Treball de final de grau són les Comunitats d'Aprenentatge. Durant l'estada en pràctiques he format part d'el procés de transformació de la meua escola en Comunitat d'Aprenentatge i he après a treballar d'aquesta manera. He pogut sentir la importància que té la comunitat en l'aprenentatge de l'alumnat. És per això que em vaig adonar que un CRA pot implicar la comunitat fàcilment i treballar de manera conjunta, com fèiem nosaltres. Les Comunitats d'Aprenentatge treballen moltes actuacions d'èxit, però em va semblar interessant la idea de realitzar grups interactius amb la comunitat. Un CRA es troba en un medi rural, per tant, quina millor manera d'aprendre que treure l'escola a l'entorn per treballar amb tota la població?

3. INTRODUCCIÓ TEÒRICA: ESTAT DE LA QÜESTIÓ

Les zones rurals

La grande idea que se tiene de lo fértil, ameno y poblado de reyno de Valencia, parece exâgerada y aun falsa si se entra por Aragon. A cada paso se ven pruebas evidentes que la destruyen, y se multiplican al recorrer el norte de reyno. Erizado de montes los mas altos y frios, sembrado de cerros que dexan entre sí barrancos y cañadas, privado en fin de aguas que podían facilitar mejoras en los campos, cuenta pocos vecinos respecto a su extensión, y estos reducidos á mantenerse con un corto número de producciones.

(Cavanilles, 1795-79, cit. per Romero i Domingo, 1979)

La província de Castelló és una de les més muntanyoses del territori nacional. Aquesta geografia defineix una frontera natural entre les comarques d'interior y les costaneres. A més, com a conseqüència d'aquesta topografia el clima també esdevé diferent en les comarques d'interior, on la meteorologia és més propera als climes de muntanya que als que s'esperaria d'una província litoral. Aquest fet aguditza l'aïllament d'aquestes comarques.

Juan Romero i Concepción Domingo (1979), en «La dicotomía interior-litoral en la provincia de Castellón y sus consecuencias demográficas» apunten que en aquesta província, certs condicionaments fisiogràfics com les peculiars estructures agràries i una forta industrialització localitzada a partir dels anys seixanta són factors que han contribuït a establir uns desequilibris estructurals entre l'interior y el litoral. La falta de possibilitats de treball i la renda no agrícola donà lloc a un excedent de població que, junt amb l'atracció que exercien les zones amb noves demandes d'ocupació, provoca un èxode rural de població. Com a resultat de les migracions, les comarques interiors de la província únicament representen el 25% de la població total, amb una evolució descendent per l'envelliment de la població restant i la disminució de la població activa.

Aquesta situació, que afecta puntualment però no aïllada la província de Castelló, ens porta a estudiar les zones rurals, les societats rurals i els pobles, per entendre millor el marc cultural d'aquest treball.

Les societats rurals, tal com diu Bernal Agudo (2004, cit. per Quílez i Vázquez, 2012), generen un model de vida al voltant d'una estructura productiva, una distribució de la població i una xarxa pública que provoquen uns valors tancats a espais culturals concrets. Podem extraure dues característiques que ens ajudaran a entendre la vida rural: un model lligat a unes característiques geogràfiques concretes i uns valors socioculturals propis.

Els diferents nivells d'aïllament geogràfic condicionen i evidencien les diferències rural-urbà que, al seu torn, provoquen diferències socioculturals entre el camp i la ciutat. Diferències que “no són sols de idees i experiències, sinó també de renda i d'interessos, de situació i de poder” (Williams, 2001, cit. per Saccone, 2014).

Quant als valors socioculturals, Mercedes Saccone (2014) estudia els “pobles” i apunta que les diferències culturals són la causa d’aquest terme, “el poble”, com a categoria social diferenciadora i oposada d’altres conjunts socials basant-se principalment en la quantitat d’habitants que tenen, encara que també en altres diferències ja esmentades. Sorgeixen a partir d’aquest terme concepcions sobre la vida de poble com “al poble ens coneixem tots”, “la vida al poble es més tranquil·la/simple/livre” oposant-se a “la vida de ciutat és perillosa”, “a la ciutat estem sempre tancats”. Sense cap dubte els models de vida són diferents, però no han de ser motiu de menyspreu per cap de les parts, sinó punt en valor que han de ser tinguts en compte alhora d’analitzar socialment una comunitat educativa.

La caracterització del poble com un espai on “tots es coneixen” sorgeix com un atribut propi dels habitants. Saccone (2014) tracta de desvetllar el significat més profund d’aquesta frase plantejant-la des de diversos punts de vista. Centrant-nos en el punt de vista que ens interessa, l’article comenta que per a les mestres del poble aquest aspecte pot ser altament positiu, sobre tot en relació al seguiment de l’alumne i la seua família que es té des de l’escola: “Tens un seguiment del xiquet i a més ací al poble ens coneixem tots, es a dir, que és com que ja coneixes a la família i tot”, “i a la ciutat es perd, no el veus més, els veus a l’escola i després ja no saps quina vida porten, és un dels avantatges d’aquesta escola...” (mestres entrevistades per Saccone, 2014).

“Al medi rural destaca la proximitat existent entre les famílies i l’escola. Els pobles són nuclis petits de població que contribueixen a que la comunicació entre mestres, alumnes i famílies siga directa i fàcil d’establir” (Ponce de León i altres, 2000).

Col·legis rurals agrupats

“Definim Col·legi Rural Agrupat com l’organització basada en l’agrupació de diverses unitats que constitueixen un col·legi i l’àmbit del qual s’estén entre diverses localitats”

(Ponce de León i altres, 2000).

La despoblació abans esmentada juntament al dret de tothom a rebre una educació van donar lloc a l’aparició d’una altra tipologia escolar: els Col·legis Rurals Agrupats. Va ser en el Real Decret 2731/1986 del 24 de desembre quan es donava inici a la construcció de CRA d’Educació General Bàsica. Aquest decret “proposa fer possible que el desitjable manteniment de les petites escoles no vagen en detriment de la seua fortalesa organitzativa mitjançant la construcció de CRA promoguts per l’Administració educativa i les comunitats rurals a partir de projectes pedagògics o organitzatius concrets. Aquests Col·legis podran revestir les formes d’organització més adequades a les característiques geogràfiques i socioculturals de cada àmbit rural mitjançant una distribució flexible de les instal·lacions docents i esportives dels equipaments i de la pròpia activitat docent.”

L’anterior Llei 14/1970 aplicada a zones de despoblament va donar lloc a la formació de col·legis comarcals, fet que va suposar el tancament de moltes petites escoles i un augment

desproporcionat del recurs del transport escolar. En definitiva, en lloc de reduir les diferències entre el medi rural i l'urbà, les va agreujar i va dificultar el desenvolupament educatiu i afectiu dels alumnes a causa de l'allunyament del seu entorn cultural.

Tal com menciona Corchón (2002, cit. per Quílez i Vázquez) el funcionament intern del col·legi rural recorda al d'una llar familiar presentant les següents peculiaritats:

- Major contacte i relació més propera y personal entre mestres, alumnes i pares.
- Major autonomia administrativa i professional en el procés instructiu.
- Major contacte amb la natura que es pot utilitzar com a recurs didàctic.
- Com a conseqüència del baix nivell de matrícula es pot aplicar un ensenyament individualitzat, adaptacions curriculars individualitzades...
- Al haver dos o més cursos en una mateixa aula s'afavoreix el procés de socialització i s'enriqueix la convivència.
- El treball continuat amb el mateix grup d'alumnes afavoreix la seua formació i es potencia el coneixement individual i grupal.
- Ja que l'alumne ha de treballar sol bona part del temps, s'afavoreix el sentit de la responsabilitat, l'autogovern i el sentit de la iniciativa.

Com ja s'ha esmentat els CRA estan formats per diferents unitats educatives de diverses localitats i aquestes giren al voltant d'una d'elles, anomenada seu, la referència administrativa del col·legi. Cal remarcar que no sempre es tracta de la unitat amb major nombre d'alumnes i que a més, d'aquesta manera, es produeix una disminució dels recursos humans ja que les tasques administratives de tots els aularis les duu a terme una única entitat. És també en aquesta mateixa seu on es reuneix l'equip directiu de tot el CRA.

El punt més distintiu i que fa diferenciadors els CRA és l'alumnat. Aquests tipus de col·legis es troben en zones rurals i és per això que la quantitat d'alumnes és molt inferior. Ponce de León i altres (2000) determinen que els criteris de distribució dels alumnes en aules mixtes són dos: el nombre de nens per aula i la intenció de no separar els cicles (sempre que es pugui). Aquesta quantitat d'alumnes per aula dificulta encara més la impartició de les sessions ja que hi ha més diversitat de nivell. Encara així aquestes diferències tenen les seues avantatges. Com ja s'ha comentat anteriorment que hi haja alumnes mesclats dins de l'aula és una avantatja, ja que Feu Gelis consideren que "ajuda a esborrar les fronteres absolutament artificials que els adults hem establert —amb criteris científics— entre els diferents grups d'edat —entre grans i menuts, entre alumnes de 4^t i de 5^è, etc. D'altra banda, un grup-classe d'aquestes característiques afavoreix la formació de grups de treball heterogenis, diversos, plurals; permet crear grups de treball flexibles; els nens i nenes s'acostumen a treballar amb companys diferents, etc."

Però no és l'alumnat l'únic aspecte diferenciador. També el professorat o claustre son especials dins d'aquest conjunt educatiu. Els/les mestres són els/les encarregats/es d'apropar la realitat a

l'alumnat i és la tasca que més admiro. Dintre d'aquesta tipologia escolar podem classificar el claustre en tres grups: el professorat general, l'especialista i el compartit. Els primers són els tutors dels grups d'alumnes i no són itinerants. D'altra banda, el especialistes imparteixen Educació Física, Música i Anglès i recorren les diferents localitats del CRA és per això que s'anomena professorat itinerant. L'últim grup també és itinerant però no dediquen únicament la seua jornada al CRA. i fa referència a logopedes, orientadors, especialistes de Pedagogia Terapèutica i Religió. Ambdós grups no compleixen la seua jornada completa dins del CRA.

Una altra peculiaritat d'aquesta tipologia escolar es l'assignació de mestres. El Director juntament amb la normativa assignen el professorat ja que quant "més del poble" siga el mestre i millors siguen les relacions amb la comunitat, l'ensenyament guanyarà consistència. És per això que a l'hora de triar el professorat un mestre amb experiència en el CRA té preferència a l'hora de continuar en el centre.

S'ha de tenir molt en compte que tots els mestres que formen el col·legi pertanyen a un únic centre i que, a més, han de treballar tots alhora. En definitiva, un CRA és sinònim d'unitat educativa. És per això que constantment es fan reunions de coordinació i que una vesprada a la setmana està reservada (sense impartició de sessions) per a la realització de reunions.

Però aquesta relació propera no sols es vol aconseguir entre el professorat. Els CRA han d'impulsar una bona relació entre els mestres, els alumnes, les famílies i els Ajuntaments de les diferents localitats. Per a dur-ho a terme es realitzen activitats conjuntes i convivències en els CRles –Centres Rurals d'Innovació Educativa-. Els objectius d'aquests, tal i com mencionen Ponce de León i altres (2000) en el seu article, són:

- Contribuir a la millora del desenvolupament personal i de la socialització dels alumnes.
- Realitzar, amb la col·laboració dels mestres de les escoles rurals, activitats complementàries a les que es realitzen en aquests col·legis i que reforcen el currículum escolar.
- Fomentar la realització d'activitats d'innovació curricular i de formació del professorat, amb l'objectiu de millorar la qualitat educativa del medi rural.
- Impulsar, en coordinació amb altres col·legis, activitats cooperatives que reforcen la unió i el treball de la comunitat educativa i l'increment de la participació de les famílies en l'àmbit escolar.

Aquesta tipologia escolar presenta nombroses avantatges. Segons Feu Gelis [(2008) en «La escuela rural desde la atalaya educativa» (en Llevot i Garreta, 2008: 61-86)] destaquen aquests aspectes positius:

- És una escola petita.
- Afavoreix l'experimentació educativa.
- Afavoreix el desenvolupament d'una pedagogia activa.
- Està dotada de mestres "integrals".

- Està dotada, en ocasions, de mestres polivalents.
- Té alumnes mesclats.
- Els mestres de la escola rural poden oferir una ensenyança individual però únicament durant un temps limitat.
- Presenta un sistema d'ensenyança particular: l'ensenyança circular o concèntrica.
- És una escola molt flexible i lliure.
- És una escola amb un sistema de control "flux", respectuós i, per descomptat, molt més educatiu.
- Es transmeten coneixements i vivències interessants per part d'agents exteriors al centre.
- És una escola que ajuda a vincular l'alumnat al medi, contribueix al reforçament de la cultura local, dona vida al poble, dona esperances de continuïtat, etc.

Són aquests dos últims punts els que es volen combinar finalment amb aquest treball per a que escola, població i entorn treballen junts i duguen a terme un aprenentatge significatiu per entendre millor el món que els envolta, treballar tots junts i enriquir-se uns a altres. En un CRA. la comunitat únicament participa en la vida escolar mitjançant el Consell escolar i l'AMPA (inclús hi ha centres que manquen d'aquesta). En definitiva, el que es pretén és millorar les relacions entre els diferents agents de la comunitat educativa donant gran importància al valor del poble. A continuació s'explicarà el projecte Comunitats d'Aprenentatge per a proposar major implicació de la comunitat dintre del col·legi.

Comunitats d'aprenentatge

El projecte Comunitats d'Aprenentatge és una altra manera d'entendre l'escola. Aquesta s'obri a tota la Comunitat perquè tothom pugui participar en l'educació i d'aquesta manera aprendre més els uns dels altres. Aquest projecte es basa en actuacions educatives d'èxit amb la finalitat d'acabar amb el fracàs escolar i millorar la convivència del centre. El Centre d'Investigació en Teories i Pràctiques Superadores de Desigualtats (CREA) de la Universitat de Barcelona va ser l'encarregat d'estudiar i desenvolupar aquest nou projecte i d'apropar-lo a les escoles d'infantil, primària i secundària. Aquest ha tingut molt d'èxit fins i tot en l'àmbit internacional i s'ha estudiat dintre del Sisé Programa Marco d'Investigació de la Unió Europea INCLUD-ED (utopiadream.info/ca/).

La base d'aquest model és l'aprenentatge dialògic constant, el qual està recolzat en algunes teories actuals "que sostenen que l'alumnat aprèn mitjançant el diàleg i la interacció amb tots els agents educatius amb els quals es relacionen dins i fóra del centre escolar" (Elboj i altres, 2002, cit. per Ministeri d'Educació, 2011). Els 7 principis d'aquest tipus d'aprenentatge són (Aubert i altres, 2009):

- Diàleg igualitari
- Intel·ligència cultural

- Transformació
- Dimensió instrumental
- Creació de sentit
- Solidaritat
- Igualtat de diferències

Per a que una escola es transforme en Comunitat d'Aprenentatge ha de passar per una sèrie de fases. Aquestes són: la sensibilització, la presa de decisions, el somni, la selecció de prioritats i la planificació. La primera consisteix en que el professorat es forme, que conega profundament el projecte Comunitats d'Aprenentatge, que conega les bases científiques, l'èxit aportat...

Durant la segona fase és el moment de decidir primer el claustre i posteriorment els familiars si es vol dur a terme la transformació o no. Aquesta votació és imprescindible, ja que sense el suport de gran part de la comunitat no té sentit que un col·legi es transforme en Comunitat d'Aprenentatge.

La fase del somni és la més esperada de tot el procés. En aquest moment familiars, mestres i alumnes somiaran com volen que siga la seua escola. Es llegiran les suggerències i es seleccionaran les més indicades respecte als recursos disponibles i a la realitat de l'escola. Aquesta tasca es troba dins de la fase de selecció de prioritats. Finalment, la fase de planificació consisteix a crear unes comissions, heterogènies i autònomes, amb la finalitat de complir en la mesura que siga possible els somnis de tota l'escola.

En aquestes fases intervenen tots els agents de la comunitat: mestres, pares, alumnes, veïns, associacions del poble... Aquest voluntariat participa en les comissions i en les fases de transformació, a més de ser essencials per a dur a terme algunes Actuacions Educatives d'Èxit.

Actuacions educatives d'èxit

Les actuacions educatives d'èxit són actuacions que la Comunitat Científica Internacional han demostrat que milloren l'aprenentatge dels alumnes així com la convivència dintre del centre (utopiadream.info/ca/). Aquestes són:

- els grups interactius
- les tertúlies dialògiques
- la formació de familiars
- la participació educativa de la comunitat
- el model dialògic de prevenció i resolució de conflictes
- la formació dialògica del professorat

Els grups interactius és l'actuació d'èxit que es proposarà en aquest TFG, és per això que es desenvoluparà aquesta i no qualsevol altra.

Grups interactius

“Els Grups Interactius són una manera d’inclusió molt efectiva. En aquest model l’aula s’organitza en petits grups i heterogenis quant al nivell de rendiment de l’alumnat, els quals col·laboren a través d’interacció dialògica per a resoldre les activitats d’aprenentatge. Cada petit grup està a càrrec d’una persona adulta. Estes persones són, en la majoria de casos, voluntaris de la comunitat. Els tutors i les tutores són els encarregats de coordinar les activitats de l’aula i proporcionar el recolzament necessari. Els Grups Interactius contribueixen a millorar el rendiment acadèmic i la solidaritat entre l’alumnat.”

(Ministeri d’Educació, 2011)

El Ministeri d’Educació en la seua publicació “Actuaciones de éxito en las escuelas europeas” (2011) ens aporta la informació necessària per consolidar que l’actuació d’èxit Grups Interactius es basa en la idea que el rendiment escolar augmente quan els xiquets i xiquetes s’exposen a una major interacció educativa i cultural amb altres agents socials. Per tant, es imperant que predominen “les interaccions dialògiques basades en un diàleg igualitari, i on s’aconsegueix un major impacte en la millora dels resultats educatius” (Gatt i Oliver, 2010).

Aquesta suposa una nova manera d’organització de l’aula. Cadascun dels grups comença en una de les activitats i una vegada transcorregut el temps establert prèviament rodaran cap a la següent activitat. El voluntari romandrà sempre en la mateixa activitat, d’aquesta manera, a mesura que van passant els diferents grups, pot millorar la dinamització del grup i, a més, pot observar diferents tipus d’interaccions entre l’alumnat.

Durant la realització de les activitats el més important és que hi hagi una constant interacció entre l’alumnat que forma el grup i, a més, que siguen capaços d’ajudar-se sempre que siga necessari. El voluntari és un dinamitzador de l’activitat i ha d’aconseguir que participen tots els nens de la mateixa manera (en la mesura que siga possible) a l’hora de trobar la resposta correcta. La tasca d’ell no és donar les solucions, i és per això que el nivell formatiu no cal que siga elevat, sinó que ha de saber com fer-los participar. Normalment, i sobretot al principi, el docent entrega una sèrie de preguntes o comentaris que poden fer els voluntaris a l’alumnat per a aconseguir un bon treball en equip. En les aules en què els alumnes estan acostumats a treballar en grup la dinamització de l’activitat és més lleugera.

Un altre aspecte a comentar dels grups interactius és el temps de treball efectiu. Durant les sessions amb un únic professor/a i molts alumnes, el ritme de treball és més lent i el nombre de continguts que es poden treballar no és massa elevat. Bé doncs, amb els grups interactius es treballen més continguts i diferents matèries. A més, ja que el període de treball és més curt, els alumnes estan totalment concentrats en cada activitat. Així, al finalitzar la sessió han realitzat quatre o cinc activitats diferents en grup reduït i totalment immersos.

També cal parlar dels alumnes amb necessitats educatives especials (NEE). El projecte Comunitats d'Aprenentatge és partidari de no traure als alumnes de dintre de l'aula. Aquests formen part del grup-classe i del seu petit grup i tots els components són part fonamental. Han de sentir-se igual que la resta dels seus companys i no diferents per la causa que siga, és per això que són els reforços els que entren dintre de l'aula. Durant els grups interactius també hi entren i poden formar part del grup on siga més necessària la seua tasca i observar així els alumnes en context natural.

4. METODOLOGIA

Amb l'objectiu de realitzar una proposta de grups interactius enfocada al reforç de les ciències socials, la metodologia que s'ha dut a terme en aquest TFG s'ha centrat en un primer moment en una recerca bibliogràfica. Amb això es pretén conèixer de la manera més profunda possible el funcionament i les característiques dels col·legis rurals agrupats. Aquesta informació s'ha analitzat i valorat, no únicament incidint en la tipologia escolar del CRA sinó, també, en tot allò que els envolta, com és el medi i la comunitat.

Seguint la línia de la comunitat educativa, s'ha realitzat també una recerca d'informació del projecte Comunitats d'Aprenentatge per conèixer de què es tracta i aprofundir en allò que més ens interesse per al treball, en aquest cas l'actuació d'èxit grups interactius.

En aquest punt, realitzada tota la recerca d'informació, es planteja el moment de contactar amb centres rurals agrupats per demanar l'opinió respecte a algunes qüestions. No es tracta de fer una anàlisi dels avantatges i inconvenients dels CRA (això ja queda exposat al marc teòric), sinó de veure quina mentalitat o expectatives de futur tenen els col·legis per tal d'enfocar la meua proposta final cap a una activitat possible en condicions reals. Aquestes respostes s'analitzaran per temes i així es podrà fer una visió global de l'opinió actual dels propis centres. És per això que les respostes de les escoles, és a dir "la crua realitat", seran les que recolzaran o no la meua proposta i aniran dirigint, guiant i evolucionant el resultat definitiu.

Finalment, gràcies a tota la informació recollida, tant bibliogràficament com amb les entrevistes, es realitzarà la proposta de grups interactius.

5. RESULTATS

Aquesta fase de resultats es divideix en dues parts. La primera consistirà en un anàlisi de les respostes enviades pels membres dels CRA amb qui s'ha contactat per col·laborar. Gràcies a aquestes aportacions i a tota la informació recollida durant el transcurs d'aquest treball, es valorarà la possibilitat d'aplicar les actuacions d'èxit en un CRA.

La segona part, també relacionada amb les respostes obtingudes, plantejarà una sessió de grups interactius que implicarà a la Comunitat, amb l'objectiu que els alumnes valoren i aprenguen sobre

el seu poble alhora que treballen continguts curriculars de les Ciències Socials. Seguidament, i continuant amb un treball cooperatiu, es proposarà també una activitat conjunta de tot el CRA de manera de totes les unitats que el formen exposen el seu treball.

Anàlisi de les respostes

Les respostes obtingudes per part dels CRA han sigut un total de 3 i els col·legis amb els quals s'ha col·laborat són: el CRA Trescaire, el CRA Sot de Ferrer-Azuébar-Chóvar i el CRA Penyagolosa. A banda de les entrevistes escrites també es va fer una visita al CRA Araboga per a fer una xerrada respecte al que es pretenia dur a terme i per a basar el TFG en una situació real a l'hora de proposar la sessió de grups interactius. L'anàlisi de les respostes es dividirà seguint els següents apartats:

- Relació dels CRA amb el medi
- Relació dels CRA amb les famílies
- Interacció medi-comunitat

Es tracta de fer un recull de les respostes que s'utilitzen per analitzar els diferents punts de vista i determinar la validesa de la proposta per part dels mestres i centres que n'estarien implicats.

Relació dels CRA amb el medi

"[...] el recurs de la natura és una suprema necessitat tonificant per al nen. Si l'escola no està situada en el centre d'una natura estimulant, propícia, si no és possible que es trobe sempre en la proximitat d'un bosc, un riu, unes roques, camps de conreu, és indispensable que almenys estiga rodejada del medi natural".

(Freinet, 1969)

Partint d'aquesta afirmació de Freinet aquest apartat tracta de quantificar i valorar la relació que tenen els centres enquestats amb el seu entorn rural immediat. Els centres plantegen com a forma de relació amb el medi una sèrie de convivències entre els alumnes de les diferents unitats de l'escola agrupada. Es pretén esbrinar si realment utilitzen el medi per treballar de manera més relacionada amb els continguts del currículum durant tot el curs escolar. La valoració general d'aquestes trobades es positiva; "són varies, suficients i molt adients" (mestre del CRA Trescaire, Tc endavant). No obstant, tal com esmenta un representant del CRA Sot de Ferrer-Azuébar-Chóvar (Sf endavant): "més que per currículum, (són importants aquestes convivències) per la relació entre els nostres alumnes, que comparteixin experiències amb els seus altres companys. És la única manera que tenen per veure's." Amb aquest testimoni es pot corroborar que les sortides escolars protocol·làries dels CRA entre els centres no aprofiten massa els beneficis del medi rural per a introduir-los dintre de l'aula.

D'altra banda, la valoració d'un mestre del CRA del Penyagolosa (Pg endavant) ofereix altres alternatives més properes al que es pretén amb aquest treball. En aquest cas es valora molt

positivament la situació propera de l'escola al Parc Natural del Penyagolosa, ja que "com a norma general aprofitem continguts de naturals i socials per eixir a conèixer *in situ* el que ens expliquen en els llibres" i afegeix que les sortides que fan són "suficients perquè ens són útils". Aquesta aportació exemplifica que és possible aprofitar l'entorn proper per reforçar continguts, encara que, com també es comenta: "no tots els tutors/es aprofiten realment aquest recurs didàctic: l'entorn."

Seguint aquest discurs, Tc valora molt positivament les sortides com a recurs per reforçar coneixements i valorar l'entorn dels alumnes: "el primer pas, per aconseguir assolir coneixements és entendre i implicar-te en l'entorn més immediat" i finalment per valorar-lo. Complementant aquesta opinió Pg opina que "si mostres el que tens, valoraràs el que vius i veus" i és per això que els alumnes han de veure la realitat, han de valorar tot allò que tenen al seu voltant i que els enriqueix sense adonar-se'n. Encara que aquests arguments també són aplicables a les escoles de les ciutats, en el cas de les eixides de les escoles rurals "hi ha un component de llibertat, natura, sentiment de grup... que és difícil d'explicar."

Sf en aquest tema argumenta molt més burocràticament i sense donar gran importància al privilegi de que disposen al seu voltant que "està implícit el respecte per la natura: aquí i en qualsevol centre" i afegeix sobre valorar el propi entorn que "les famílies són les responsables de l'educació en valors dels seus fills". Certament el currículum està preparat i inclou aquests aspectes (que es treballen en tots els centres), però l'oportunitat d'expressar l'entorn és única en els CRA.

En el cas del CRA Araboga, els mestres utilitzen el medi en algunes ocasions, sobretot en educació física una volta per trimestre i alguna vegada per a l'estudi de les ciències socials i naturals fent visites a l'ajuntament, a les oliveres, a la cooperativa, entrevistant a la gent del poble...

Per concloure, les opinions sobre el medi són diverses, les sortides estan generalitzades en aquests centres, però les diferències radiquen en com les aprofiten els mestres. Podem concretar els beneficis de l'entorn proper als centres rurals amb una aportació de Pg: "Es tracta de fer significatiu i vivencial allò que ens expliquen els textos, cosa que la majoria d'escoles no poden fer totalment".

Relació dels CRA amb les famílies

En aquest apartat s'analitza la implicació de les famílies dels alumnes en l'educació als centres. La resposta ha sigut clarament positiva, tots els centres consideren la relació amb les famílies molt bona. Les raons principals ens les dona Pg: "Les relacions són més familiars, ja que el nombre d'alumnes és inferior a la ràtio mitja i el fet de ser mestre del poble i en molt casos viure en el poble, fan que els mestres siguem més propers a les famílies".

Sf comenta que una major implicació, pot ser excessiva i en casos puntuals, pot provocar crítiques innecessàries i decisions incorrectes per part dels pares. Però el problema més greu sorgeix del canvi d'actitud dels pares, provocat per la societat, que els ha dut a qüestionar la tasca docent en

comptes de recolzar els mestres. Aquest problema ha dut al CRA Sot de Ferrer a mantenir, en alguns casos, les famílies al marge.

Després s'ha introduït el terme Comunitat d'Aprenentatge, un model que vistes les respostes dels mestres es confon amb el treball per projectes, més estès dins de la comunitat educativa però diferent en molts aspectes. Ha de quedar ben clar que el treball per projectes és únicament una metodologia docent mentre que Comunitat d'Aprenentatge inclou molts altres aspectes destinats a "unir els esforços per a assolir uns objectius comuns" (utopiadream.info/ca/).

L'actitud majoritària dels centres ha sigut positiva quant a una possible transformació del centre i inclús han afirmant que "pensem que és on hauríem d'anar" (Pg). El principal problema per al canvi resideix en la dificultat de l'organització ja que "depèn del professorat i de les ganes que es tinguen de treballar" (Sf), també comenta al respecte Pg: "Ostràs! És que és més feina". Amb això veiem que per una transformació efectiva s'ha de creure en el projecte la major part del claustre ha d'estar d'acord.

En aquest aspecte, el CRA Araboga va un pas per davant, ja coneixen el projecte Comunitats d'Aprenentatge i inclús han realitzat un curset al respecte. A més, han visitat escoles estipulades com Comunitat d'Aprenentatge per a observar realment com funciona la dinàmica. Amb tot, el centre està molt segur de l'eficàcia d'aquest projecte ja que combina les actuacions d'èxit amb el suport que dona el llibre de text. Si no ho estigueren no durien a terme un procés de formació i implicació. Respecte amb la relació amb els familiars aquesta és prou favorable. En aquest sentit han afirmat que no hi hauria cap problema en la participació dels familiars en les unitats de Cervera i Canet ja que actualment ja estan prou implicats. Quant a la unitat de la Jana creuen que en un primer moment costaria un poc més la implicació però una vegada entren per primera vegada i observen com es treballa no hi hauria cap problema.

Es planteja a continuació l'opció de realitzar grups interactius dintre de l'aula. La resposta que s'obté és positiva quant a l'actitud dels mestres enquestats. Però es troba un impediment en les variables que poden dificultar la dinàmica dels centres i el correcte funcionament amb la inclusió dels familiars en les aules. Centrant-se en aquesta dificultat, Sf conclou l'entrevista afirmant que de moment no fan activitats amb pares perquè es prefereix que no formen part en les activitats d'aula, però ja s'ha pogut observar durant tota l'anàlisi que en aquest centre la relació amb les famílies no és massa propera. No obstant això, la resta de centres no posen cap impediment en la seua realització.

Per concloure aquest apartat, el mestre de CRA Penyagolosa, centre que està introduint algunes de les actuacions d'èxit del projecte Comunitats d'Aprenentatge a les seues aules, ens afirma que "com a positiu, observem el canvi en la motivació dels nostres alumnes". Possiblement siga degut al major protagonisme que tenen dintre de l'aula i a la implicació dels seus familiars.

Interacció medi-comunitat

En aquest últim apartat les qüestions versen sobre la relació amb les famílies i l'entorn del centre per l'aprenentatge dels alumnes. Els centres mostren un aparent aprofitament de la relació entre els familiars i l'escola, "ens ajuden a fer més significatius els aprenentatges" (Pg). Però sembla que en realitat la implicació dels pares es queda refugiada en l'AMPA i el consell escolar, però no arriben a formar part del procés d'ensenyament-aprenentatge.

Després de la xerrada amb el CRA Araboga cal afegir que aquests si tenen prou interacció amb les famílies i que a la vegada realitzen activitats esporàdiques. Un exemple clar pot ser la visita a l'hort o al lloc de treball d'algun familiar.

El projecte Comunitats d'Aprenentatge pretén anar més enllà; caminar tots junts en la mateixa direcció. Els mestres són qui realment fan el treball i ho preparen tot, mentre que els pares formen part de l'aprenentatge (que no de l'ensenyament) i els alumnes s'enriqueixen de tot allò que els envolta. En aquest treball, amb la incorporació el medi es proposa incloure una altra variable a les que ja teníem: el mestre, el voluntari, els companys i ara, el medi.

Al respecte, Pg apunta clarament que la seua tendència es anar introduint les actuacions educatives d'èxit puntualment, en algunes àrees. La resta de mestres n'estan a favor, però no mostren clarament una intenció per dirigir les seues sessions en aquesta direcció.

Finalment, es demana els mestres entrevistats la proposta d'activitats que hagen realitzat o realitzaran al centre que relacionen el medi amb l'escola i l'ajuda dels familiars per saber de quina manera realment ho duen a terme. Sot de Ferrer ens recorda que prefereixen evitar l'ajuda dels familiars. Encara tot, es plantegen diverses activitats interessants com la recol·lecció de fulles, bolets o herbes. D'aquesta manera aprofiten l'entorn rural del centre. A més, suposa un aprenentatge sobre l'entorn dels alumnes que es reforça amb la posterior classificació de les mostres recollides.

Una altra activitat plantejada tant per Tc com indirectament per Pg és el recull de rondalles de transmissió oral. Amb aquesta activitat es treballa directament la història del poble i el valor cultural d'aquest, amb les famílies i amb la comunitat social concreta del poble. És una activitat que es pot realitzar a l'aula en una sessió amb familiars o com a treball.

El CRA Penyagolosa ens ofereix un parell d'activitats que vinculen directament l'aprenentatge dels alumnes amb els familiars o la societat rural. Primer, aprofitant un pare d'una alumna, monitor del parc natural de Penyagolosa, s'han fet xerrades i excursions pel parc. Aquestes eixides, que tenen una duració d'una jornada inclouen activitats d'orientació o gimcanes, que són activitats que poden interessar més en aquest treball.

La segona activitat que presenta Pg sorgeix de la relació del centre amb un grup de rondalla. Ambdós realitzen un projecte amb música tradicional dels nostres majors, tot coordinat pel mestre

de música. Aquest projecte inclou activitats amb per conèixer aquesta música, els seus instruments i balls. El projecte culmina amb un dia de trobada entre tots els aularis i el grup de rondalla “fent una festa on van participar totes les famílies del CRA.” Aquesta activitat, encara que organitzada per l'especialista de música, ens dóna una idea de com fer activitats que inclouen tots els aularis i vinculen el centre amb una societat del poble. Aquesta és també una de les finalitats de la proposta d'aquest TFG per la qual cosa suposa una espenta més per a seguir endavant.

En general, les respostes han servit d'ajuda primer per valorar l'acció d'aquests mestres i demostrar que les societats rurals poden estar igual o més interessades en l'aplicació de noves maneres d'educar. Segon, per certificar que el contacte amb el medi i les famílies és més senzill que en una societat rural; encara que també hi ha alguna excepció. Finalment, els exemples d'activitats amb el medi plantejades, ajudaran en gran mesura al desenvolupament de les activitats d'aquest treball.

Proposta de grups interactius

La segona part d'aquest treball planteja la proposta d'una sessió de Grups Interactius. Aquesta activitat sembla idònia per a l'aplicació en un centre d'aquestes característiques. Per una part, per tots els avantatges que proporciona aquesta activitat quant a l'aprenentatge de l'alumnat. D'altra banda, l'aplicació d'aquestes activitats pot ser, amb un mestre implicat, relativament senzilla per a qualsevol centre (encara que no es tracte d'una Comunitat d'Aprenentatge), més encara si tenim en compte que en un CRA, la relació del mestre en els pares és més propera.

El treball col·laboratiu que planteja l'activitat substitueix la competitivitat per la solidaritat, tant en el treball dels alumnes, com en la tasca dels voluntaris i aquest és un aspecte fonamental ja que “la solidaritat constitueix, doncs, el gran desafiament que deu encarar la nova societat globalitzadora cap a la qual ens encaminem” (Fernández, 1994). A més, com ja s'ha esmentat, la relació propera del mestre amb les famílies junt amb la baixa ràtio d'alumnes per classe permet organitzar de fàcilment els grups de voluntaris que seran més reduïts i podran estar especialitzats en la matèria. Al tractar-se d'un conjunt d'unitats diferenciades, el treball en grup no queda dins de l'aula, sinó que es planteja a nivell d'escola per a funcionar amb tots els aularis conjuntament, exemplificant així els beneficis del treball en equip.

L'elecció de preparar una sessió que gira al voltant del poble com a conjunt social concret es basa en la facilitat per transmetre coneixements socials lligats al poble gràcies al diàleg entre els adults i els xiquets. Com és evident, l'entorn tant rural com natural que acostuma a rodejar els CRA permet “fer significatiu i vivencial allò que ens expliquen els textos, cosa que la majoria d'escoles no poden fer totalment” (mestre del Penyagolosa, ‘Relació dels CRA amb el medi’).

Sessió de Grups Interactius

Aquesta sessió de grups interactius està basada en l'aula de cinqué i sisé curs de la unitat de La Jana del CRA Araboga. Aquesta aula compta amb 12 alumnes d'entre 10 i 12 anys. Els grups, sempre heterogenis "fomentant la interacció entre alumnes amb diferents nivells de rendiment" (Ministeri d'Educació, 2011), seran 3 i és per això que s'hauran de preparar 3 activitats diferents per a aprendre, valorar i estimar el seu propi poble. Cal afegir que cada activitat tindria una duració de 25 minuts per tal de realitzar els grups interactius durant dues sessions. Les activitats que es duran a terme dintre de l'aula el temps el controlarà el mestre mentre que l'activitat fora de l'aula serà controlada pel voluntari amb un cronòmetre.

Els continguts exposats a continuació estan trets del Decret 108/2014 de la Comunitat Valenciana.

ITINERARI FOTOGRÀFIC		
EXPLICACIÓ	OBJECTIUS	ASPECTES A TENIR EN COMPTE
<p>Aquesta activitat exterior consisteix a fotografiar elements que consideren significatius del seu poble. Per fer-ho es proporciona al grup un plànol del poble on s'assenyalen certs punts d'interés. El grup ha de trobar a cada lloc una nota amb informació sobre l'emplaçament i una qüestió que han de contestar. Un cop realitzada aquesta tasca podran fotografiar allò que consideren significatiu des d'aquest lloc.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Conèixer el plànol del seu propi poble. - Saber interpretar un plànol. - Seguir un recorregut amb l'ajuda del plànol. - Respondre a qüestions i conceptes relacionats amb les ciències socials i el seu poble. - Aprendre a treballar en grup i a prendre les decisions en conjunt. 	<p>Material necessari:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Plànol del poble - Càmera fotogràfica <p>El voluntari ha de ser una persona responsable i amb habilitat tècnica amb la càmera.</p> <p>Al tractar-se d'una activitat exterior, s'ha de preveure una activitat alternativa interior en cas de mal oratge.</p> <p>A més, ha d'encarregar-se de mantenir les notes al seu lloc i ha d'estar pendent que tothom participe en l'activitat.</p>
CONTINGUTS DE 5é i 6é CURS		
<ul style="list-style-type: none"> - Participació cooperativa en tasques: ser responsable del benestar del grup, participació en la planificació i presa de decisions, escolta de les aportacions alienes i acceptació d'altres punts de vista, aportació d'idees pròpies constructives, desenrotllament d'estratègies per a resoldre conflictes a través del diàleg, reconeixement del treball alié, responsabilitzar-se del treball personal per a aconseguir una meta col·lectiva. - Busca d'orientació o ajuda quan la necessita de manera precisa. - Reconeixement de l'enriquiment del nostre patrimoni cultural per les contribucions que van fer els nostres avantpassats. - Tipus de mapes: pla topogràfic, mapa polític, mapa físic. Ús d'imatges aèries i digitals. - Paisatges agraris i turístics d'Espanya. - Noció de patrimoni històric i herència cultural. - Representació cartogràfica: Seleccionar mapes en funció de l'escala amb un propòsit donat. Interpretar imatges i mapes com a font d'informació sobre els paisatges i espais geogràfics. 		

RECERCA BIBLIOGRÀFICA		
EXPLICACIÓ	OBJECTIUS	ASPECTES A TENIR EN COMPTE
<p>Els alumnes han de treballar alguns aspectes sobre el seu poble; tant històrics com demogràfics. Per fer-ho, el grup té a la seua disposició eines de recerca com llibres, arxius, fotografies històriques, un ordinador o tableta... Totes elles filtrades i amb alguna relació amb el poble. Del que es tracta és de fer una recerca, escollir els aspectes que consideren més importants i seguidament ordenar i organitzar-los.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Conèixer fets històrics que hagen ocorregut en el poble. - Utilitzar fonts d'informació fiables per a la recerca d'informació. - Aprendre a sintetitzar la informació necessària. - Elegir entre tots quins són els aspectes més rellevants. - Redactar un text cronològicament amb els fets històrics escollits. 	<p>Material necessari:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ítems a cercar - Material de recerca <p>Els alumnes han de ser capaços de fer una bona recerca amb tot el material adient que tindran a l'abast i organitzar cronològicament els fets. El paper del voluntari seria el d'intentar que tots participen al mateix nivell i tinguen la mateixa importància en la presa de decisions.</p>
CONTINGUTS DE 5é i 6é CURS		
<ul style="list-style-type: none"> - Iniciació al mètode científic i la seua aplicació a les Ciències Socials: Planificació de la indagació, busca, registre i organització de la informació procedent de diverses fonts primàries i secundàries, incloses obres d'art, ús de mitjans digitals per a facilitar l'anàlisi de dades, consideració del significat dels fets aportant dades, elaboració de textos expositius per a donar compte de les estratègies utilitzades per a arribar a les conclusions, citació dels fets en què es basen les conclusions i ús de la terminologia adequada. - Participació cooperativa en tasques: ser responsable del benestar del grup, participació en la planificació i presa de decisions, escolta de les aportacions alienes i acceptació d'altres punts de vista, aportació d'idees pròpies constructives, desenrotllament d'estratègies per a resoldre conflictes a través del diàleg, reconeixement del treball alié, responsabilitzar-se del treball personal per a aconseguir una meta col·lectiva. - Reconeixement de l'enriquiment del nostre patrimoni cultural per les contribucions que van fer els nostres avantpassats. - Seleccionar la informació tècnica i els materials. - Acceptació que un fet pot tindre diverses interpretacions. - Noció de patrimoni històric i herència cultural. El paper dels museus. - Noció de canvis, continuïtat, simultaneïtat i duració, evidència i interpretació històrica. - Utilització de fonts diverses com ara textos, fotografies, mapes, obres d'art, edificis històrics, documents audiovisuals, procedents dels mitjans de comunicació i altres fonts basades en recursos digitals. 		

ACTIVITATS PRODUCTIVES DEL POBLE		
EXPLICACIÓ	OBJECTIUS	ASPECTES A TENIR EN COMPTE
<p>Els alumnes han de relacionar els diferents llocs de treball del poble amb algunes característiques estudiades durant el curs: sector productiu, aprofitament</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Quantificar l'activitat laboral que es duu a terme al poble. - Saber classificar els diferents llocs de treball dintre del seu sector i 	<p>Material necessari:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Graella en format A2 per a emplenar tots els aspectes destacables i afegir el eslògan.

<p>energètic, tipus d'activitat...</p> <p>Per fer-ho a la taula es prepara una graella on hauran d'emplenar aquests buits i a més, per a treballar la publicitat, hauran d'inventar un eslògan entre tots per a cadascun d'ells.</p>	<p>les principals característiques.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Utilitzar estratègies de publicitat. - Valorar la importància dels llocs de treball per al poble. 	<p>Hauran de ser els alumnes els qui vagen esmentant els diferents treballs que es duen a terme dintre del poble i el voluntari podrà proporcionar-los ajuda si se n'obliden d'algun. Aquest és un dinamitzador i no es tracta de que done les respostes sinó de fer-los participar a tots.</p>
<p>CONTINGUTS DE 5é i 6é CURS</p>		
<ul style="list-style-type: none"> - Participació cooperativa en tasques: ser responsable del benestar del grup, participació en la planificació i presa de decisions, escolta de les aportacions alienes i acceptació d'altres punts de vista, aportació d'idees pròpies constructives, desenrotllament d'estratègies per a resoldre conflictes a través del diàleg, reconeixement del treball alié, responsabilitzar-se del treball personal per a aconseguir una meta col·lectiva. - Escassetat i esgotament de recursos. - Activitats humanes: agricultura i indústria, obtenció de fonts d'energia i matèries primeres. - El paper de la publicitat. - Noció de recursos econòmics, mà d'obra i consum - Classificació d'empreses segons el tipus de producció: béns d'equip, béns de consum, extracció de matèries primeres i fonts d'energia. - Estratègies de publicitat. 		

Posada en comú

Com ja s'ha comentat en aquest treball un CRA és un únic col·legi i és per això que s'han de dur a terme activitats on interaccionen tots els alumnes conjuntament. Tots els CRA realitzen aquestes activitats encara que solen ser prou lúdiques. Bé doncs, la proposta d'aquest TFG finalitza amb una activitat conjunta de totes les unitats que planteja l'exposició conjunta de tot allò que han après sobre el seu poble.

Per a preparar l'exposició s'ha de tenir molt en compte que la recerca d'informació i contingut s'ha dut a terme mitjançant la sessió de grups interactius i, per tant, hi ha 3 respostes diferents per a cadascuna de les activitats. És per això que s'hauria de posar sobre la taula tota la informació obtinguda i fer una triada entre tots els alumnes. D'aquesta manera podran veure com front a una mateixa qüestió cadascú pot respondre d'una manera diferent.

Els alumnes hauran fer una triada de les millors fotografies que retraten el seu poble, imprimir-les i escriure un peu de fotografia. Amb les respostes de la recerca bibliogràfica, es triaran les més completes o es combinaran diverses. Aquestes s'exposaran amb un pòster acompanyat de les fotografies. Amb la graella, es descartaran els treballs repetits i es completarà amb dibuixos adients al contingut de la graella (campes de conreu, ramaderies, molins eòliques, fàbriques...). Durant el recull de tota la informació, és interessant que els alumnes se n'adonen que de vegades els punts de vista de la resta poden ser millors que els propis i obrir així una nova possibilitat d'execució en posteriors activitats.

Finalment, es concretarà una data per l'exposició. Amb tot el material escollit, les unitats que hagen realitzat l'activitat podran penjar els pòsters, fotografies i graelles, al lloc establert, obert a tota la comunitat. Ja que les quedades solen tenir un caràcter lúdic, es pot platejar en un primer moment l'exposició de l'activitat per part dels alumnes. Així mostraran el seu poble a la resta, que també aprendran gracies al seu treball. Després, es poden realitzar les activitats i jocs conjunts com en la resta de trobades a les quals estan acostumats. Els treballs quedaran penjats el temps que es considere per mostrar que un CRA és una comunitat educativa, formada per diverses poblacions de les quals els alumnes en poden estar orgullosos.

6. CONCLUSIONS

Després de la realització d'aquest treball de fi de grau s'analitzarà la consecució dels objectius i es comentaran les conclusions a les que s'ha aplegat. L'objectiu més general "estudiar la capacitat que tenen els CRA d'aprofitar la comunitat educativa i l'entorn per treballar les Ciències Socials" m'ha donat una visió alhora genèrica i concreta del funcionament d'un CRA. Aquestes escoles concentren diferents nivells dintre d'una aula, però això no s'ha de prendre com a dificultat, sinó com a un avantatge. La diversitat pot ser molt enriquidora per als nens i aquesta és una de les bases de les Comunitats d'Aprenentatge, és per això que la decisió de combinar aquestes dues tipologies em sembla un encert.

Una altra particularitat dels CRA que ha fonamentat el treball és l'entorn rural. Aquest és una font primària de coneixement que realment s'utilitza com a tal amb sortides esporàdiques. A més, s'ha pogut contrastar amb les entrevistes y xerrades que els mestres veuen en aquest entorn una oportunitat per aprofundir en l'ensenyança curricular de les CCSS. A més, s'ha confirmat que el vincle escola-comunitat és indissoluble en l'àmbit rural, ja que si es perd l'escola, es perd el poble.

L'últim gran descobriment durant la primera part del treball fou que l'organització d'un CRA és prou més lliure. La falta de recursos humans i espacials fan que la seua distribució siga diferent tant als centres habituals com entre els CRA. Així, els mestres poden fer el que realment creuen que es millor per l'educació dels alumnes complint el currículum però amb menys pressió legal.

Totes aquestes característiques, potser no conformen una descripció protocol·lària de CRA. però han sigut essencials per a avançar cap a l'objectiu últim del treball; "desenvolupar una activitat que treballe les CCSS aprofitant les condicions favorables que ens ofereixen aquests centres", que com hem anat descobrint, són moltes. L'activitat ha esdevingut una sessió de grups interactius, una actuació d'èxit senzilla d'implantar, amb un bon treball del mestre, que a més permet estudiar aspectes curriculars concrets involucrant activament la comunitat. L'elaboració de la sessió ha sigut complicada. Les activitats havien de ser realitzables i tractar diferents aspectes del poble, per poder concloure en un resum mural que compartir amb els companys de les altres unitats. En aquest punt he notat la manca de temps, encara així el resultat és satisfactori.

Comentant cadascun dels objectius secundaris que han guiat el treball, podem dir sobre el primer objectiu; “valorar el potencial dels CRA per educar en les CCSS”, que aquesta suposició inicial va donar peu a l’elecció d’aquest tema per al treball. S’afirma que s’ha complert amb èxit, ja que tant les referències bibliogràfiques com les entrevistes corroboren la bona relació entre les escoles rurals i el medi, i el potencial de l’entorn per a interioritzar coneixements.

Quant al segon objectiu; “proposar el projecte Comunitats d’Aprentatge dintre d’un CRA.”, es partia d’una relació més íntima mestre-pare, que devia afavorir la implantació d’un projecte que implica alhora el centre i els familiars. La proposta s’ha fonamentat primer teòricament i posteriorment s’ha proposat als centres per mitjà de les entrevistes. La resposta, escassa però positiva, ha mostrat l’interés dels centres entrevistats per aquestes tècniques. No obstant, el major èxit en aquest punt ha sigut la intenció del CRA Araboga d’iniciar el procés de transformació en aquesta direcció. Les mestres van aclarir que no pretenien convertir-se sobtadament en Comunitat d’Aprentatge, però sí que realitzarien algunes actuacions d’èxit ja que estan convençudes que és molt positiu per als seus alumnes. Aquestes mestres fins i tot van acudir a una Comunitat per veure en directe com es desenvolupa una sessió de grups interactius, i es va completar així un intercanvi de coneixements que va ser molt enriquidor. Aquesta entrevista va ser molt enriquidora i tal vegada haguera sigut oportú realitzar-ne alguna més però per falta de transport i la combinació amb el Pràcticum no es va poder realitzar cap altra.

L’objectiu final de desenvolupar una activitat com a conclusió de tots els coneixements adquirits s’ha superat positivament encara que han quedat dos punts febles que no han sigut contrastats. Primer de tot, l’activitat exterior exigeix molta conscienciació per part de la comunitat rural i no tots els pobles la poden garantir. Segon, les activitats no s’han provat en un grup real, i això les deixa en una fase preliminar. No obstant, considero que les tres activitats escollides s’adapten al ritme i als recursos dels CRA. A més, com ja s’ha esmentat, treballen aspectes diferents del poble i es planteja una posada en comú entre les unitats. Aquests eren els aspectes essencials que es pretenien abastir amb aquest objectiu final.

Aquest treball de fi de grau m’ha permès estudiar dues tipologies d’escola desconegudes per a mi, apropar-me a elles i fins i tot formar-hi part. Els avantatges que he descobert d’ambdues i la passió que molts mestres han demostrat pel que fan m’han facilitat avançar per aquest camí difícil. I m’han permès concloure que una bona educació és la que aprofita tots els recursos que té al seu abast (la comunitat, l’entorn...) per despertar l’interés dels alumnes.

7. BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA

- AUBERT, A. i altres (2009): «El aprendizaje dialógico», p.129-139, 21 (2), Cultura y educación, Barcelona.
- Comunidades de Aprendizaje - <http://utopiadream.info/ca/>
- DECRET 108/2014, de 4 de juliol, del Consell, pel qual estableix el currículum i desplega l'ordenació general de l'Educació Primària a la Comunitat Valenciana. [2014/6347]
- FERNÁNDEZ, I. (1994): «Competitividad vs. Solidaridad. Los límites de la competitividad», p.6-7, Febrero 1994, Revista AGORA, Valencia.
- FREINET, C. (1969): Por una escuela del pueblo, Ed. Laia, Barcelona.
- GATT, S. i OLIVER, E. (2010): «De los actos comunicativos de poder a los actos comunicativos dialógicos en las escuelas organizadas en grupos interactivos», p.279-294, Número especial monográfico nº2, Revista Signos, Online.
- LEY 14/1970, 4 de agosto, General de Educación y Financiamiento de la Reforma Educativa.
- LLEVOT, N. (coord.) i GARRETA, J. (coord.) (2008): Escuela rural y sociedad, Servei de Publicacions, Universitat de Lleida, Lleida.
- MINISTERIO DE EDUCACIÓN (2011): «Actuaciones de éxito en las escuelas europeas», Colección Estudios Create, nº9, Secretaria General Técnica, Madrid.
- PONCE DE LEÓN, A. i altres (2000): «Los colegios rurales agrupados, primer paso al mundo docente», p.315-347, 3, Contextos educativos : revista de educación, Logroño.
- QUÍLEZ SERRANO, M. i VÁZQUEZ RECIO, R. (2012): «Aulas multigrado o el mito de la mala calidad de enseñanza en la escuela rural», nº 59/2, Revista Iberoamericana de Educación.
- REIAL DECRET 2731/1986, de 24 de desembre, sobre constitució de Col·legis Rurals Agrupats d'Educació General Bàsica. Divendres 9 de gener de 1987. BOE nº 8
- ROMERO GONZÁLEZ, J. i DOMINGO PÉREZ, C. (1979): «La dicotomía interior-litoral en la provincia de Castellón y sus consecuencias demográficas», nº 29, Saitabi: Revista de la Facultat de Geografia i Història, València.
- SACCONI, M. (2014): «“Pueblo chico, infierno grande”: Concepciones sobre la vida cotidiana en un pueblo», vol.17 nº2, Revista Pilquen, Sección de Ciencias Sociales, Paraná.

8. ANNEXES

Qüestions que es van enviar via correu electrònic per a analitzar les respostes de diferents col·legis. Es van enviar a tots els CRA de la província de Castelló però els únics que van retroaccionar les qüestions són els següents:

CRA TRESCAIRE

RELACIÓ DEL CENTRE AMB EL MEDI

- Valora la quantitat de sortides escolars que es realitzen a l'entorn rural.

Són varies i molt adients.

- Consideres suficients aquestes sortides tenint en compte que l'escola es troba en el medi rural?

Sí, les considero suficients.

- De quina manera creus que poden ajudar aquestes sortides a l'assoliment de coneixements específics del currículum?

El primer pas per aconseguir assolir coneixements és entendre i implicar-te en l'entorn més immediat.

- De quina manera el centre pot ajudar a que els alumnes valoren el seu entorn?

Ho acabo d'esmentar. Eixa interacció amb l'entorn és la que acaba fent valorar-lo i, si s'escau, transformar-lo.

RELACIÓ AMB LES FAMÍLIES

- Consideres que les famílies estan implicades en l'educació de l'alumnat? **Molt.**
- Consideres possible la transformació del centre en una Comunitat d'Aprenentatge? **Clar que sí.**
- Realitzaries grups interactius² dintre de l'aula? **Ho hem fet i ho fem moltes vegades.**

MEDI I FAMÍLIES

- El centre aprofita la relació tan íntima que es pot crear entre les famílies i el medi?

Completament.

- Consideraries l'opció de realitzar els grups interactius fora de l'aula (al medi rural) de manera regular? Amb quina regularitat?

No és fàcil. No es pot demanar tanta implicació i de manera constant al veïnat.

Les activitats podrien ser del tipus: fer un petit itinerari amb un plànol, fer intercanvis monetaris en alguna botiga del poble, mesurar distàncies...

- Em seria de gran ajuda que amb la vostra experiència em plantejareu algun tipus d'activitat que relacione el medi, les famílies i l'escola.

Recerca d'herbes, gastronomia, l'escola d'abans, recull de contalles de transmissió oral...

ALTRES COMENTARIS: **Pots visitar la nostra pàgina web:**

<http://mestreacasa.qva.es/web/cratrescaire>

CRA SOT DE FERRER – AZUÉBAR – CHÓVAR

1- RELACIÓ DEL CENTRE AMB EL MEDI

- Valora la quantitat de sortides escolars que es realitzen a l'entorn rural.

Aquí de realizan 3 convivencias al año, donde nos juntamos los 3 coles en 1 localidad y a parte realizamos conjuntamente 3 salidas escolares, excepto la última que dividimos entre más pequeños y más mayores.

- Consideres suficients aquestes sortides tenint en compte que l'escola es troba en el medi rural?

Sí.

- De quina manera creus que poden ajudar aquestes sortides a l'assoliment de coneixements específics del currículum?

Más que por el currículo, por la relación entre nuestros alumnos, que compartan experiencias con sus otros compañeros. Es la única forma que tienen para verse. Aprender siempre aprenderán cosas, esté estipulado o no en el currículo.

- De quina manera el centre pot ajudar a que els alumnes valoren el seu entorn?

Con la educación que se les da, ya está implícito el respecto por la naturaleza; aquí y en cualquier centro. Con el día a día y la forma de ser de cada maestro ya se les da a entender que la naturaleza forma parte de nosotros y hay que cuidarla. A parte de ésto, las familias son las responsables de la educación en valores de sus hijos.

2- RELACIÓ AMB LES FAMÍLIES

- Consideres que les famílies estan implicades en l'educació de l'alumnat?

Sí por lo general, se implican más. Aunque a veces tanta confianza da pie a que en vez de estar implicadas a bien se hagan críticas innecesarias y se tomen las decisiones por su cuenta.

- Consideres possible la transformació del centre en una Comunitat d'Aprenentatge?

Todo con formación es posible; por mi parte , es mucho más fácil trabajar así, donde a partir de una temática todos participan independientemente de la edad, que cada uno por su libro. Pero la realidad es la misma que la de todos los centros; depende del profesorado que se tenga y las ganas que se tengan de trabajar.

- Realitzaries grups interactius dintre de l'aula?

Por mi sí, però es lo que he comentado anteriormente. Aunque se quiera, hay muchas variables que permiten o dificultan la dinámica de un centro.

3- MEDI I FAMÍLIES

- El centre aprofita la relació tan íntima que es pot crear entre les famílies i el medi?

Para ciertas cosas sí, para otras, mejor mantenerse al margen, puesto que las sociedades han ido cambiando y ahora más que apoyar se cuestionan muchas cosas, empezando por la labor docente.

- Consideraries l'opció de realitzar els grups interactius fora de l'aula (al medi rural) de manera regular? Amb quina regularitat?

Les activitats podrien ser del tipus: fer un petit itinerari amb un plànol, fer intercanvis monetaris en alguna botiga del poble, mesurar distàncies...

Sí, se realizan actividades complementarias libremente en los 3 pueblos, como por ejemplo, coger hojas del otoño, hacer pequeñas excursiones por el medio natural, visitar monumentos o restos históricos, etc.

Regularidad, cada maestro se gestiona estas actividades complementarias.

· Em seria de gran ajuda que amb la vostra experiència em plantejareu algun tipus d'activitat que relacione el medi, les famílies i l'escola.

Aquí hemos plantado árboles, hemos decorado en navidad el árbol de delante del colegio, etc. Pero con las familias conjuntamente no hemos realizado muchas actividades, ya que por lo general y por nuestra experiencia se prefiere que los padres no entren de forma habitual en las actividades del aula.

ALTRES COMENTARIS:

Es una escuela totalmente diferente a lo que estamos acostumbrados. Las horas se aprovechan el doble y los alumnos aprenden de mayores y pequeños. Entre ellos hay un lazo mayor, y se respetan y cuidan, generalmente. Los maestros trabajamos mucho pero con un clima más relajado y libre. SE pueden hacer muchas cosas, pero como siempre con el esfuerzo y la cooperación entre todos, si no, es muy difícil. Hay mucha faena burocrática, igual que la que realiza un colegio de 3 líneas y todos tenemos alguna función. El problemas de estos colegios, es que hay pocas familias que vivan en el ámbito rural y por ello, este tipo de escuelas esta muriendo. Para alargar esta situación, el comedor escolar es esencial, ya que muchos padres trabajan fuera de estas localidades. Es por ello, que hay que realizar esfuerzos e intentar publicitarse para evitar que muera este tipo de escuela, porque yo personalmente no lo cambio por nada.

CRA PENYAGOLOSA

1- RELACIÓ DEL CENTRE AMB EL MEDI

- Valora la quantitat de sortides escolars que es realitzen a l'entorn rural.

Valorem positivament que el CRA del Penyagolosa estiga en un entorn natural de protecció o d'influència de protecció per estar prop del P.N. del Penyagolosa. La realitat és que com a norma general aprofitem continguts de naturals i social per eixir a conèixer in situ el que ens expliquen en els llibre. Es tracta de fer significatiu i vivencial allò que ens expliquen en els textos, cosa que la majoria de les escoles no poden fer totalment.

- Consideres suficients aquestes sortides tenint en compte que l'escola es troba en el medi rural?

Per nosaltre és suficient perquè ens són útils. A més solem fer varies per trimestre, encara que no tots els tutors/es aprofiten realment aquest recurs didàctic: l'entorn.

- De quina manera creus que poden ajudar aquestes sortides a l'assoliment de coneixements específics del currículum?

Com ja he dit adés: «...Es tracta de fer significatiu i vivencial allò que ens expliquen en els textos, cosa que la majoria de les escoles no poden fer totalment.»

- De quina manera el centre pot ajudar a que els alumnes valoren el seu entorn?

Si mostres el que tens, valoraràs el que vius i veus. Aquesta màxima també és aplicable a les ciutats, però en aquest cas hi ha un component de llibertat, natura, sentiment de grup... en les eixides que és difícil d'explicar.

2- RELACIÓ AMB LES FAMÍLIES

- Consideres que les famílies estan implicades en l'educació de l'alumnat?

Les relacions entre les famílies són més familiars, ja que el nombre d'alumnes (inferior a la ratio mitja), el fet de ser mestre del poble i en molts casos viure en el poble, fa que els mestres siguem més propers a les famílies. Això no lleva que tinguem algun problema de convivència, absentisme...però en qualsevol cas puntual.

- Consideres possible la transformació del centre en una Comunitat d'Aprenentatge?

Creem que sí. A més pensem que és on hauríem d'anar. Obertament no definim les actuacions com a tal, però des de fa dos anys estem realitzant activitats puntuals i projectes (centres d'interés) en N&S on membres de la comunitat educativa comença a compartir els seus coneixements als nens i mestres durant les sessions. Veig que aquesta transformació ens està costant, ja que resulta trencar amb la dinàmica metodològica que els mestres tenim (llibre, classes tancades i aïllades de la resta) que en definitiva no és més la por al canvi i el malestar que suposa eixir de la comoditat del llibre («Ostras!!! És que fer projectes és més feina..» segons els mestres).

Per això et dic que els canvis estant sent molt lents, pas a pas, però fent canvis...encara que siguin menuts. No obstant, com a positiu, observem el canvi en la motivació dels nostres alumnes

- Realitzaries grups interactius dintre de l'aula?

En un futur no ho descartem.

3- MEDI I FAMÍLIES

- El centre aprofita la relació tan íntima que es pot crear entre les famílies i el medi?

En la mesura d'allò possible sí, ja que ens ajuden a fer més significatius els aprenentatges.

- Consideraries l'opció de realitzar els grups interactius fora de l'aula (al medi rural) de manera regular? Amb quina regularitat?

Les activitats podrien ser del tipus: fer un petit itinerari amb un plànol, fer intercanvis monetaris en alguna botiga del poble, mesurar distàncies...

La nostra tendència en un futur serà d'anar introduïnt aquesta metodologia puntualment en algunes àrees.

- Em seria de gran ajuda que amb la vostra experiència em plantejareu algun tipus d'activitat que relacione el medi, les famílies i l'escola.

Un dels pares d'un alumna nostra és el monitor del PN del Penyagolosa. Durant molt de temps ens ha fet xarrades, proposat excursió per parc...per conèixer els diferents medis que hi trobem, fauna (algunes amenaçades), flora, hem anat a buscar i classificar bolets. També hem fet gimcanes (EF) i orientació.

La rondalla de Vistabella i Atzeneta juntament amb el CRA ha desenvolupat projectes de música tradicional. Aquest projecte musical coordinat per el mestre de música ha cercat la recuperació i valoració de la música tradicional dels nostres majors. Durant el curs anterior les rondalles han visitat l'escola per mostrar els nens els instruments tradicionals, cançons i ball. Finalment el projecte va acabar amb un dia de trobada de tots els aularis i rondalla fent una festa («bureo») on van participar totes les famílies del CRA.

A banda dels qüestionaris via correu electrònic als CRA es va realitzar també una quedada amb la directora del CRA Araboga a la unitat de La Jana. Adjunto les següents fotografies ja que no hi ha document amb les respostes a les qüestions.

